

**ПРАВООДИННІ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЦИФРИЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ****LAW HUMAN THEORETICAL-LEGAL ASPECTS
OF STATE GOVERNANCE DIGITALITY IN UKRAINE**

**Кравчук С.М., здобувач наукового ступеня
доктора філософії в галузі права
кафедри історії держави, права та політико-правових учень
Львівський національний університет імені Івана Франка
старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук
Українська академія друкарства
присяжна суддя
Шевченківський районний суд м. Львова**

Стаття присвячена правам людини щодо теоретико-правових аспектів цифризації державного управління в Україні. Висвітлюються потреби інноваційних нововведень, впровадження нової ідеології, ініціюються нові управлінські процеси, потреба в яких визріла на основі нових суспільних явищ, цифрових потоків та на фоні загальних світових змін: розвитку штучного інтелекту (ШІ), Інтернету речей, автоматизації та економіки спільного користування. У статті акцентується увага на постановці нових завдань державного управління у зв'язку з його реформуванням та закладаються підвалини теоретико-правового аналізу окремих аспектів, які можуть бути використані системами ШІ. Стаття наголошує на тому, що постановка та виконання завдань державного управління в епоху екологічної нестабільності, пандемії у зв'язку з появою нового вірусу COVID-19, пошуку та реалізації нових способів комунікації є особливо актуальним та важливим питанням. Модернізація державного управління потребує тісної співпраці з ІТ-організаціями для створення простого та доступного цифрового середовища для людини з метою надійних гарантій її прав та свобод.

Констатується, що побудова цифрового середовища держави потребує нових наукових рекомендацій та спричинює резонанс у теоретико-наукових колах. Зазначено, що питання модернізації діяльності апарату державного управління є актуальним у цифрову епоху. Виведені теорією права класифікаційні риси структури за вищенаведених умов можуть отримати прикладний характер та бути введені у пам'ять систем ШІ. Окреслюється можливість простішого та швидшого вдосконалення нормативно-правової бази. Акцентується увага на створенні у перспективі можливостей миттєвого реагування.

Доводиться потреба реформ у сфері державного управління, які були б орієнтовані на права людини, та потреба спрощення управлінських структур, прозорого диференціювання їх повноважень. Пропонується продовження впровадження ідеології престижу та відповідальності держави перед людиною.

Зазначено, що Україна має стати інноваційною та приязною державою, в якій всі взаємодії є простими та доступними кожному. Цифризація – перехід на новий, якісний, ефективний рівень організації системи державного управління в Україні. Вона має відбутись з урахуванням нових правових теоретико-наукових досліджень, які можуть миттєво ставати складником систем ШІ та мати практичне значення для швидкої та надійної реалізації прав людини в державі.

Ключові слова: права людини, системи штучного інтелекту (ШІ), цифризація, державне управління, інновації, реформи, цифрове середовище.

The article is devoted to human rights in relation to theoretical and legal aspects of digitization of public administration in Ukraine. Covers the needs of innovative innovations, introduction of new ideology initiated by new management processes, the demand for which has ripened on the basis of the new social phenomena of digital streams and on the background of global changes: the development of artificial intelligence (AI), Internet of things, automation and economies of joint use. The article focuses on the formulation of the new tasks of public administration in connection with its reform and laid the foundations of a theoretical and legal analysis of certain aspects that can be used by AI systems. The article stresses that the formulation and execution of the tasks of public administration in the age of ecological instability, pandemic in connection with the emergence of a new virus COVID-19, search and implementation of new methods of communication, is particularly relevant and important issue. Modernization of public administration requires close cooperation with IT organizations to create simple and accessible digital environment with reliable guarantees of rights and freedoms.

It is stated that the construction of the digital environment of the state requires new scientific recommendations and resonates in theoretical and academic circles. It is noted that the modernization activities of the public administration is relevant in the digital age. Derived the theory of the classification features of the structure, for the above conditions, can obtain an applied character and be entered in the memory of AI systems. Outlines the ability to more easily and quickly improve the regulatory framework. The focus is on the prospective establishment of an instant response.

Have the need of reforms in the public administration, which would be area on human rights and the need to simplify administrative structures, clear differentiation of their powers. Proposed continued implementation of the ideology of prestige and responsibility of the state to the individual.

Stated that Ukraine should become innovative and friendly government in which all the interactions are simple and accessible to everyone. Digitization – transition to new, high quality, efficient level of organization of the public administration system in Ukraine. It should take into account the new legal-theoretical research, which can instantly become part of AI systems and have practical significance for rapid and robust implementation of human rights in the state.

Key words: human rights, artificial intelligence (AI) systems, digitization, public administration, innovation, reform, digital environment.

Постановка проблеми. Сучасне державне управління в Україні характеризується потребою вдосконалення та інноваційних нововведень, упровадженням нової ідеології, ініціюванням нових управлінських процесів на основі нових суспільних явищ, реформації управлінських структур. Сучасний світ «підлягає перезавантаженню». Цифрові потоки починають відігравати особливо значущу роль. Штучний інтелект (далі – ШІ), Інтернет речей та банальна автоматизація й економіка спільного користування змінюють способи людського життя та роль і місце у ньому людини. Держава та її послуги для людини не

можуть бути в «хвості», оскільки глобалізація набирає особливих обертів, і місце України у ній не повинне бути останнім. Це ставить перед сучасною правовою теорією та практикою державного управління серйозні завдання з комплексного інноваційного реформування апарату державного управління, а підходи до керування мусять мати новий соціально спрямований людиномірний характер. Організаційні структури (органи, підрозділи), які виконують управлінські функції покликані виконувати якісно нові завдання, що пов'язані з особливостями середовища, у яке занурена сьогоденна людина (екологічна нестабільність,

пандемія у зв'язку з появою нового вірусу COVID-19, потреба пошуку нових комунікацій через опосередкування останніх засобами цифрового зв'язку).

Однією з найактуальніших проблем в Україні залишається проблема державного управління. Воно потребує модернізації на всіх рівнях: державному, регіональному, місцевому. Управлінські кадри потребують спеціальної підготовки та тісної співпраці з ІТ-організаціями для налагодження безперервного простого та доступного цифрового середовища. Професійно-освітні та кваліфікаційні вимоги мають конструктивно змінитися, набути рис якісного та кількісного оновлення. Менталітет держслужбовців підлягатиме природній зміні та включатиме нові підходи та способи вирішення місцевих завдань через опосередкування цифрових технологій, які мають гарантувати права людини, рівність та інші правові та моральні цінності. Умови держслужбовців потребують змін та крокування у ногу з новітніми світовими досягненнями, що формують цифровий світ. Лідерство та професійний розвиток держслужбовців дедалі більше набуває оновлених модернізаційних рис, які мають відповідати останнім технічним світовим науковим досягненням у сфері цифрових технологій.

Стан опрацювання. У науковій літературі є багато різних підходів до організаційної структури, функцій та державного управління як загалом, так і щодо дослідження окремих його елементів. Зокрема, це роботи В. Бакуменка, Н. Глазунової, В. Гаращук, Н. Гончарук, В. Гробої, В. Князева, З. Кісіль, Б. Кормич, Н. Липовської, В. Малиновського, Р. Мельник, Н. Нижник, О. Оболенського, Г. Одиної, В. Середи, Ю. Старілова, Ю. Сурміна, Є. Черноного та ін. Аналіз свідчить, що погляди та підходи характеризуються розмаїттям і щодо структури, і щодо напрямів вдосконалення та самого змісту державного управління. Дослідники сфери адміністративного права В. Авер'янов, Г. Атаманчук, Ю. Битяк, В. Дерещ, І. Коліушко, Р. Калюжний, В. Колпаков, М. Ославський, О. Петришин, В. Цветкова та ін. приділили цим питанням значну наукову увагу та вивели багато нових теоретико-правових розумових заключень, які сприяли у свій час якісному оновленню, згуртованості та системності правових норм, досконалості адміністративно-правового регулювання, у зв'язку з чим їхні роботи мають особливе практичне значення. Структурно-функціональне забезпечення територіального управління та функціонування державно-управлінських структур досліджували І. Бондаренко, В. Воронкова, О. Труш та ін. Але науковим досліджень, які безпосередньо пов'язують функціонування державно-управлінських структур та впровадження цифрових технологій, в Україні немає. Попри це, явище та відносини щодо цього характеризуються особливою стрімкістю та витребувані часом. Цифровий світ привносить багато нового в управлінський світ та якісно змінює середовище буття людини. Оновлені природні та соціальні процеси потребують особливих психофізіологічних пристосувань як безпосередньо самої людини, так і середовища, у якому вона працює: вільного доступу до користування відповідною технікою, безперервного та надійного її служіння людині, а також гарантій безпеки, аж до державної (національної) включно. Проблематика державного реформування апарату державного управління потребує подальших досліджень та нових розробок, рекомендацій щодо модернізації.

Формування нових поглядів та підходів з урахуванням побудови цифрового середовища держави, розробка нових рекомендацій, модернізація діяльності апарату державного управління залишаються актуальними та витребуваними часом, практично прикладними.

Метою статті є формування комплексних пропозицій та загальних напрямів: розкриття потреби зміни (оновлення) категоріального апарату державного управління у зв'язку з цифровими технологіями; аналіз та висвітлення

окремих сучасних теоретико-управлінських категорій та потреби їх практичного застосування в роботі відповідних цифрових систем, програм штучного інтелекту та ін.

Виклад основного матеріалу. Отже, переходячи до сутності, розглянемо зміст терміна «структура». Він буквально включає склад, устрій, упорядкованість зв'язків, відносин пов'язаних елементів для забезпечення рівноваги системи [2, с. 622], типовість зв'язків. Структура фіксує загальну характеристику будь-якої системи, дає змогу вивчати взаємозв'язок її елементів, простежувати зміни. З упровадженням цифрових технологій доступ до структури стане зручним для кожного, а не лише наукових фахівців чи безпосередньо управлінського складу. Так, і кількість зв'язків (взаємозв'язків), і їх частота, внутрішні та зовнішні характеристики стануть у разі доступнішими для кожної людини. Усі наявні класифікаційні риси структури набудуть прикладного, а не лише теоретико-наукового значення, оскільки будуть введені у пам'ять системи (систем) зі штучним інтелектом, яка зможе їх уніфікувати для окреслення того чи іншого прикладного аспекту служіння. І поняття матеріальної чи ідеальної структури, яка залежить від сфери існування; нормативна чи зовнішня виконує роль структури; субстанціональна та функціональна спрямованість; прямі, зворотні та змішані зв'язки за типом; простота чи складність за різновидом; топологічність, композиційність, впорядкованість за характером; детермінованість, вірогідність, хаотичність за стійкістю; координованість, ієрархічність, змішаність за композицією; рівноправність, нерівноправність за рівнем елементів; відкритість, закритість за ступенем; минулі, теперішні, майбутні за часовою детермінацією; статичні, динамічні за ступенем змін структури управлінських явищ нарешті перестануть існувати лише на папері як теоретичні явища, а зможуть стати складником роботи уніфікованої системи ШІ, яка зможе видавати для людини потрібну інформацію залежно від тих чи тих прикладних потреб. А нормативний тип системи покращиться та з меншими затратами оптимізується під виконання поставлених цілей та завдань конкретного відділу, підрозділу, організації, аж до держави як відповідної форми організації суспільства.

Багатомірність системних характеристик апарату державного управління резонує з можливостями щодо цього систем ШІ. Апарат державного управління є складовою частиною більш системного утворення – державного механізму, та й сам має низку підсистем нижчого ієрархічного порядку. Незбалансованість, неорганізованість структур апарату державного управління призводить до невизначеності функціонального навантаження та взаємодії основних інститутів влади держави на багатьох рівнях. Цього можна уникнути через застосування цифрових технологій. Виконання консультативно-дорадчих функцій та контрольних повноважень органів державного управління зможе набути уніфікованих рис у державі, а безпосередня діяльність органів державного управління буде прозорою для кожної особи (людини), зникне значна частина латентних порушень та інших недобросовісних дій (бездіяльність, вибірковість реагувань тощо). Прозорість системи підніме державу на новий щабель світового сприйняття та породить високий рівень довіри на міжнародній арені як гідного та осучасненого актора міжнародних відносин. Це дасть змогу також з меншими зусиллями та у простіший спосіб вдосконалювати нормативно-правову базу формування організаційної структури, а саме миттєвого внесення змін. Зросте рівень соціально-політичної відповідальності перед людиною. Зумовить можливість оптимізувати в тому числі й повноваження органів місцевого самоврядування, які натепер характеризуються відсутністю гармонійності та розпороченістю, недостатнім обсягом та усіченими можливостями. Створить перспективу оперативного реагування на звернення громадян. Інтереси територіальної громади не лишатимуться

тривалий час остеронь. Буде можливість скоротити строки розгляду питань та відповідей на них. Ми живемо в надзвичайно динамічні часи, і це має враховуватись. Вчорашній запит громадян уже через тиждень може втратити свою потребу відповіді, а строк для його розгляду згідно із законом нині – один місяць. Усі терміни розгляду мають бути оптимізовані під реальний темп життя сучасної людини.

III допоможе оптимізувати та уніфікувати державні функції на всіх рівнях, не допустить їх дублювання, неповноту викладу в нормативних актах, легко доповнить новими необхідними функціями, які мають виконуватись. Сформується остаточний перелік функцій центрального виконавчого органу та інших виконавчих органів за типами функцій, предметними сферами тощо. Така матриця зробить можливість чіткого аналізу їх обґрунтованості та підставності у тій чи іншій сфері, окреслить зони функціональної відповідальності органів. Дасть можливість оперативно прослідкувати динаміку змін чисельності вищих та інших посадових осіб, їх плинність та створить можливість оперативного державного реагування на ці процеси, сприятиме виявленню їх причин та вдосконаленню всієї системи, унеможливить невідправдане зростання чисельності державних службовців та безпідставні витрати державних коштів на їх утримання. Зрештою, створить можливість відстежувати посадовців за гендерними ознаками та сприятиме дотриманню для жінок рівних з чоловіками прав та можливостей щодо державної діяльності, цифрової освіти, професійної підготовки та винагороди за працю. Виникне можливість змін структурно-функціонального забезпечення органів державної влади з урахуванням широкого спектра їх комплексності.

Висновки. Реформи державного управління дедалі набуватимуть людиномірних рис, орієнтованих на високі міжнародні стандарти прав людини. Виникне структурно-функціональна спроможність усіх напрямів: соціально-політичного, економічного та інших, які гостро стоять перед Україною. Цифризація структури апарату державного управління має стати предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців для врахування всіх складників державної політики. Має бути налагоджена чітка нормативно підставна взаємодія органів дер-

жави та людини у ній, яка б унеможливила різноманітні маніпуляційні дії та негативні впливи на свідомість. Людина має почуватися в державі захищено та безпечно і передусім соціально, статусно. Суб'єкти державного управління мусять мати чіткий функціональний розподіл. Статус основних інститутів державної влади на всіх рівнях має бути чітко визначений. Цифризація дасть змогу спростити всі управлінські структури та диференціювати обсяг їх повноважень з відповідним економічним обґрунтуванням та підкріпленням. Впровадження ідеології престижу та відповідальності держави перед людиною – важливий сутнісний компонент розвитку таких відносин.

Україна має стати інноваційною та приязною державою, в якій всі взаємодії між державою, громадянами та іншими особами є простими. Так, в Україні створено Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифри). Подібна державна інституція існує у Польщі ще з 2015 р. (пол. Ministerstwo Cyfryzacji) [2]. Українське міністерство було створене у вересні 2019 року та відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, відкриті дані, національні електронні інформаційні ресурси, інтегрованість – взаємодію мережевих систем на базі уніфікованих інтерфейсів/протоколів, впровадження електронних послуг та розвиток цифрової грамотності громадян.

Однією з компетентностей Мінцифри є розвиток ширококутового доступу до Інтернету, телекомунікаційних мереж та ІТ-індустрії.

Мінцифра працює над створенням «держави у смартфоні», що поєднує в собі мобільний застосунок та портал державних послуг [3]. Пропонуємо включити до завдань міністерства не лише через запускання Мінцифрою 21 січня 2020 року курси з цифрової освіти для цифрової грамотності громадян, а й провести комплекс заходів для впровадження ІТ та використання III й безпосередньо щодо реформації самої системи державного управління на всіх рівнях, оскільки це може якісно змінити діяльність останнього та забезпечити людиномірні цілі діяльності держави.

Цифризація неодмінно має стати переходом на новий, якісний, ефективний рівень організації системи державного управління України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Філософський енциклопедичний словник / ред. кол. В.І. Шинкарук (голова ред. кол.). Київ : Абрис, 2002. 742 с.
2. Міністерство цифризації Польщі. URL: https://compu.fandom.com/uk/wiki/Міністерство_цифризації_Польщі.
3. Міністерство цифрової трансформації України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міністерство_цифрової_трансформації_України.